

6.º *Postprædicamenta*:

Ex collatione prædicamentorum sive categoriarum notiones quædam in mente exurgunt, quarum ope frequenter utimur in veri investigatione. Quinque enumerari solent: *oppositio, prioritas, simultas, motus et modus habendi*; quæ, quia collationem rerum sive categoriarum consequuntur, *postprædicamenta*, seu si mavis, postcategoriæ recte nuncupantur.

a) *Oppositio rerum* est repugnantia determinata aliquorum. Dicitur *determinata*, ad excludendam oppositionem improprie acceptam vel *disparatam*, ut quæ intercedit inter hominem et equum. Quadrupliciter res invicem opponi queunt: 1.º *relative*, ut pater et filius, et extrema relationis

buit, propugnans, tenet, categorias non esse aliud quam voces quasdam communes, quæ suprema genera rerum sive supra prædicata significant, ipsasque diversos modos præ se ferre, secundum quos intellectus res considerat, non quatenus ad ipsum spectant, sed quatenus in se sunt. Quocirca contra recentes invehitur, qui categoriarum tractationem a logica exterminatam volunt, pugnatque, si de illis, prout res sunt, in metaphysica certe, prout sunt voces, in Logica disputandum esse. E contrario, Car. Remusatius contendit, Stagiritam, etsi voces suprema sermonis explicare videatur, re ipsa notionum recensionem instituisse, et de illarum vi objectiva in metaphysica tractasse; quapropter categorias voces, conceptiones, et res esse secundum Stagiritam, sentit.

Giobertius cum Heghelio consensit, categorias esse res, et notiones, sed eum deceptum esse, dixit, quos illas ab actu creativo disjunxit in principio pantheistico, scilicet, in confusione *idealium* et *realium* fundavit. Jamvero, categoriæ, ejus judicio, sunt res, quia revera Deus, qui est suprema categoria, sive *protocategoria*, categorias secundas, quæ circa res contingentes versantur, in se complectitur, easque ex se educit, non per sui ipsius evolutionem, uti Heghelio visum est, sed per actum creationis...

Rosminius categorias in *ontologicas, dialecticas et ideologicas* divisit, et Aristotelem, ejusque sive interpretes sive adversarios reprehendit, quod aliis ab aliis haud distinxerunt». *Philos. christ. cum ant. et nova comparata*, t. 1, c. 1, art. 7.º

realis; 2.º *contrarie*, quod locum habet inter entitates reales ex propria natura ab eodem subjecto se excludentes, ut dulce et amarum, vitium et virtus: 3.º *privative*, quatenus forma vel perfectio excludit carentiam ejusdem in subjecto capaci, ut visus et cæcitas in animali: *contradictorie*, quod oppositionis genus inter rem et rei negationem reperitur, ut inter ens et non ens.

b) *Prioritas* septem modis accipi potest: 1.º *secundum tempus*, ut Petrus est tempore prior filio, quem genuit: 2.º *secundum naturam*, quæ etiam dicitur *a quo*, et *causalitatis*, quatenus omnis causa, si non semper tempore et duratione, naturæ tamen ordine prior est suo effectu: 3.º *secundum rationem consequentiæ*, quando, nempe, unum infert aliud, ut homo animal: 4.º *secundum ordinem*, ut in rethorica oratione exordium prius est cæteris partibus: 5.º *secundum dignitatem*, ut episcopus respectu diaconi, dux respectu militis: 6.º *secundum generationem*, quatenus ex naturæ lege et conditione, vel una res aliam, vel ejusdem rei determinatus status alium præcedit; sic exercitium sensibilitatis prius est exercitio intellectus et voluntatis, et in eodem homine puer præcedit virum: 7.º *secundum perfectionem*, juxta quem perfectiora imperfectioribus priora habentur, ut exercitium intellectus prius est perfectionis ordine quam sensibiles, et vir prior puero: unde prioritas generationis attenditur ex processu imperfecti ad perfectum, prioritas vero perfectionis ex nobilitate rei per respectum ad aliam sibi aliquatenus subordinatam.

c) *Motus*, si latiori sensu sumatur, sex genera complectitur: 1.º *generationem*, quæ est transitus de non esse substantiale, ut dum arbor vel homo incipiunt esse: 2.º *corruptionem*, quæ est mutatio generationi opposita: 3.º *augmentationem*, a minori ad majorem extensionem: 4.º *diminutionem*, quæ priori opponitur: 5.º *alterationem*, qua res transit ab una qualitate ad aliam, ut ab errore ad scientiam: 6.º *motum localem*, corporis de uno in alium locum. Quæ innuere opus erat, quia eorum frequens mentio occurrit in veterum et

D. Thomæ scriptis etiam theologicis, ut saltem quid sibi velint hæc vocabula sciant, qui Theologiam postea ediscent.

d) *Modi habendi* in infinitum pene variantur. Præcipui sunt: 1.º per *inhærentiam*, quo modo substantia *habet* accidentia: 2.º per *continentiam*, quo modo vas *habet* aquam: 3.º per *possessionem*, quo sensu homo *habet* agrum: 4.º per *relationem*, quo sensu pater *habet* filium: 5.º per *juxtapositionem*, vel contactum, ut homo *habet* vestem, vel ensem. Hocce postprædicamentum potius ad grammaticam quam ad logicam spectare videtur.

Simultatis natura et divisio ex prioritatem satis innotescit, sicut et posterioritatis notio, quæ prioritati opponitur.

SCHOLIUM

Qui relationum realium existentiam in creaturis inficiantur, ajuntque relationes cunctas esse meras denominationes extrinsecas vel rationis entia, quæ consequuntur considerationem intellectus, latam viam aperiunt objectionibus hæreticorum Trinitatem catholicam præsertim impugnantium. Nescio plane quid hujusmodi philosophi responderent sabellianismi propugnatori, qui diceret: « Vobis fatentibus, pater et filius in humanis, qua tales, id est, quatenus relationibus paternitatis et filiationis affecti, per solam denominationem extrinsecam et mentis considerationem invicem distinguuntur: ergo similiter in divinis Pater et Filius realiter non distinguuntur ex *paternitate et filiatione*, quæ nihil aliud sunt apud vos quam denominationes extrinsecæ intellectus cogitationem consequentes ». Profecto, si in humanis pater et filius, qua tales, realiter non distinguuntur, sed tantum ratione reliquorum accidentium, et quia substantia vel natura, quæ est in patre, est numerice distincta ab ea, quæ est in filio: ergo cum in divinis, nec ulla sint accidentia, nec ulla realis distinctio ex parte substantiæ vel naturæ, nullum caput superest, ex quo realis distinctio in Trinitate inveniat. Si in creatis nulla existit realis relatio, ¿cur eandem concedere oportet in divinis?

§ III

Categoriæ juxta Kant et Rosmini.

Dignum ducimus, iis, quæ de hac re supra diximus, aliqua pauca addere circa categorias ad sensum Kant et Rosmini, qui inter recentiores hocce caput maturius percoluerunt.

Ex dictis constat, categorias, juxta Kant placitum, duodecim esse, quas in quatuor capita distribuit et ordinat philosophus. Sub quantitate *unitatem*, *multitudinem*, et *totalitatem* ponit; sub qualitate *realitatem*, *negationem* et *limitationem*; sub relatione *substantiam* et *accidens*, *causam* et *effectum* et *communionem* vel *reciprocitatem*; sub modalitate denique *possibilitatem* et *impossibilitatem*, *existentiam* et *non existentiam*, *necessitatem* et *contingentiam*.

Radicale hujus systematis vitium in eo est, quod Kantianæ categoriæ ad ens objectivum relationem non dicunt, sed ad ens, quatenus ad judicium ordinatur. Præterea notum est, Kant nullas categorias admittere reales et objectivas, sed quæ tantum sint simplices intellectus conceptus *a priori* efformatos, et ab externa realitate totaliter distinctos; et sic Kantii categoriæ considerari non possunt ut clasificationes entis realis, sed tantum nostræ mentis conceptuum vel intellectionum.

Sed, hac fundamentali ratione omissa, alio etiam capitali defectu Kantii categoriæ laborant; non enim inveniuntur in eis conditiones omni categoriæ essentielles. *Negatio*, v. gr., quam ut categoria Kant enumerat, ens rationis est, nihilo equivalens; at ens rationis seu nihilum categoria esse non potest. Aliud exemplum accipe in *realitate*, alia ex Kantianis categoriis; cum enim realitas sit conceptus universalis, qui ad omnes trascendit, sicut conceptus entis, categoria specialis esse nequit, eodem modo quo ens principium et fundamentum est omnis categoriæ, non autem categoria. Nec minus absurdum est, *non existentiam* inter categorias po-